

BANK XIZMATLARINING TADBIRKORLIK RIVOJIGA TA'SIRI

Ilmiy rahbar: Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrası dotsenti

Abdumo‘minov Axrorjon Axatjonovich

Soyibjonov Sanjarbek

Andijon davlat texnika instituti

Iqtisodiyot yo‘nalishi 4-kurs talabasi

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada bank xizmatlarining tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishdagi roli va ta'siri tahlil qilinadi. Kreditlar, investitsiya mahsulotlari, lizing va boshqa moliyaviy xizmatlarning kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqolada bank xizmatlarining tadbirkorlik muhitiga ijobiy va salbiy ta'sirlari, shu jumladan foiz stavkalari, kredit olish shartlari va moliyaviy mahsulotlarning mavjudligi kabi omillar tahlil etiladi. Mahalliy va xalqaro bank tizimlarining tajribasi misollar orqali o'rganilib, ularning innovatsiyalar va raqobatbardoshlikni oshirishdagi o'rni ko'rsatiladi.*

***Kalit so'zlar:** bank xizmatlari, tadbirkorlik faoliyati, investitsiya mahsulotlari, lizing, o'rta biznes, foiz stavkalari, xalqaro bank tizimlari, innovatsiyalar.*

Kirish. Kichik va o'rta biznes iqtisodiy rivojlanishning muhim komponentlaridan biri bo'lib, u yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsiyalarni joriy etish va mahalliy iqtisodiyotni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashda moliyaviy xizmatlarning, xususan, kreditlar, investitsiya mahsulotlari, lizing va boshqa moliyaviy vositalarning ahamiyati katta.

Kreditlar kichik va o'rta biznes uchun eng asosiy moliyaviy manba hisoblanadi. Ular tadbirkorlarga o'z bizneslarini rivojlantirish, yangi mahsulotlarni ishlab chiqarish yoki mavjud infratuzilmani yangilash imkonini beradi [1]. Banklar va boshqa moliya institutlari tomonidan beriladigan kreditlar orqali kichik va o'rta biznes egalari o'z

bizneslarini kengaytirish uchun zarur bo'lgan mablag'ni olishadi. Kreditlar ko'pincha qisqa muddatli va uzoq muddatli bo'lishi mumkin, bu esa tadbirkorlarning ehtiyojlariga qarab tanlov qilish imkonini beradi. Biroq, kredit olish jarayoni ko'plab tadbirkorlar uchun qiyin bo'lishi mumkin, chunki banklar ko'pincha qat'iy talablarga ega. Shuning uchun davlat va moliya institutlari tomonidan kichik biznesni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilishi muhimdir. Bu dasturlar orqali tadbirkorlar past foizli kreditlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Investitsiya mahsulotlari kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda yana bir muhim vosita hisoblanadi. Ular tadbirkorlarga o'z mablag'larini diversifikatsiya qilish va risklarni kamaytirish imkonini beradi. Masalan, aksiyalar, obligatsiyalar yoki investitsiya fondlari kabi mahsulotlar orqali tadbirkorlar o'z kapitalini oshirish va yangi imkoniyatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Investitsiya mahsulotlari shuningdek, kichik va o'rta biznesning innovatsion rivojlanishini rag'batlantiradi. Tadbirkorlar yangi texnologiyalarni joriy etish yoki yangi bozorlarni egallash uchun zarur bo'lgan mablag'larni jalb qilishda investitsiya mahsulotlaridan foydalanadilar. Bu esa oxir-oqibatda iqtisodiyotning umumiy o'sishiga olib keladi.

Lizing kichik va o'rta biznes uchun yana bir muhim moliyaviy vosita hisoblanadi. Bu usul orqali tadbirkorlar qimmatbaho uskunalar yoki transport vositalarini xarid qilishdan ko'ra, ularni ijaraga olish imkoniyatiga ega bo'ladilar [2]. Lizing yordamida tadbirkorlar katta boshlang'ich mablag'siz yuqori sifatli uskunalarga ega bo'lishlari mumkin. Lizing shartlari odatda moslashuvchan bo'lib, bu tadbirkorlarga o'z biznes ehtiyojlariga mos ravishda tanlov qilish imkonini beradi. Bunday xizmatlar kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega, chunki ular innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarishni oshirishga yordam beradi.

Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashda boshqa moliyaviy xizmatlar ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, konsalting xizmatlari, moliyaviy rejalashtirish va boshqaruv xizmatlari tadbirlarga o'z biznes strategiyalarini yanada samarali ishlab chiqish imkoniyatini beradi. Shuningdek, davlat tomonidan taqdim etiladigan grantlar va subsidiyalar ham kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Bu moliyaviy yordamlar tadbirkorlarga yangi loyihalarni amalga oshirishda yordam beradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Bank xizmatlari tadbirkorlik muhitiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ular tadbirkorlarning moliyaviy ehtiyojlarini qondirishda, biznesni rivojlantirishda va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi [3]. Biroq, bank xizmatlarining ijobiy va salbiy ta'sirlari mavjud bo'lib, bu ta'sirlar foiz stavkalari, kredit olish shartlari va moliyaviy mahsulotlarning mavjudligi kabi omillarga bog'liq.

Bank xizmatlari tadbirkorlik muhitiga ijobiy ta'sirlari quyidagilardan iborat:

- Banklar tadbirkorlarga kreditlar, lizing va boshqa moliyaviy mahsulotlar orqali zarur mablag'larni taqdim etadi. Bu, o'z navbatida, yangi loyihalarni amalga oshirish, uskunalarni yangilash yoki ish o'rinlarini yaratish imkonini beradi. Kichik va o'rta biznes egalari bank xizmatlaridan foydalanib, o'z bizneslarini kengaytirishlari mumkin.

- Banklar tomonidan taqdim etiladigan investitsiya mahsulotlari tadbirkorlarni yangi texnologiyalarni joriy etishga va innovatsion yechimlarni ishlab chiqishga undaydi. Bu esa raqobatbardoshlikni oshiradi va iqtisodiyotning o'sishiga hissa qo'shadi.

- Banklar tadbirkorlarga moliyaviy maslahatlar berish orqali ularga o'z biznes strategiyalarini samarali rejalashtirishda yordam beradi. Bu, o'z navbatida, risklarni kamaytirishga va resurslardan samarali foydalanishga olib keladi.

- Bank xizmatlari tadbirkorlik muhitida moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Tadbirkorlar banklardan olingan kreditlar orqali o'z xarajatlarini boshqarish va investitsiyalarini rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Bank xizmatlari tadbirkorlik muhitiga salbiy ta'sirlari esa quyidagilardan iborat:

- Banklarning kreditlar bo'yicha belgilangan foiz stavkalari tadbirkorlik muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Yuqori foiz stavkalari tadbirkorlarning qarz olishga bo'lgan ishtiyoqini kamaytirishi va ularning moliyaviy holatini og'irlashtirishi mumkin. Natijada, tadbirkorlar yangi loyihalarni amalga oshirishdan yoki bizneslarini kengaytirishdan qochishlari mumkin.

– Banklar ko‘pincha qat’iy kredit olish shartlarini belgilaydilar, bu esa kichik va o‘rta biznes egalari uchun qiyinchilik tug‘dirishi mumkin. Kredit olish jarayonida talab qilinadigan hujjatlar, kafolatlar va boshqa shartlar ko‘plab tadbirkorlarni qiyin ahvolga solishi mumkin. Natijada, ba’zi tadbirkorlar zarur mablag‘ni olish imkoniyatidan mahrum bo‘lishi mumkin.

– Ba’zi hollarda banklarda kichik va o‘rta biznes uchun mo‘ljallangan moliyaviy mahsulotlarning cheklanganligi mavjud. Masalan, maxsus dasturlar yoki past foizli kreditlar taklif qilinmasa, tadbirkorlar o‘z ehtiyojlariga mos keladigan moliyaviy vositalarni topishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

– Bankdan kredit olish bilan birga risklar ham keladi. Agar tadbirkor o‘z biznesini muvaffaqiyatli yurita olmasa yoki daromadlari kutilganidek bo‘lmasa, u holda qarzlarni qaytarishda qiyinchilikka duch kelishi mumkin. Bu esa nafaqat tadbirkorning shaxsiy moliyaviy holatiga, balki butun biznesga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Mahalliy va xalqaro bank tizimlari innovatsiyalarni joriy etish va raqobatbardoshlikni oshirishda muhim rol o‘ynaydi [4]. Ularning tajribasi turli mamlakatlarda iqtisodiy o‘rishni rag‘batlantirish, moliyaviy xizmatlarni yaxshilash va mijozlar ehtiyojlariga mos keladigan yangi yechimlarni ishlab chiqishda katta ahamiyatga ega. Ushbu matnda mahalliy va xalqaro bank tizimlarining innovatsiyalar va raqobatbardoshlikni oshirishdagi o‘rni misollar orqali ko‘rib chiqiladi.

Mahalliy bank tizimlari o‘z mamlakatlaridagi iqtisodiy sharoitlarga moslashgan holda innovatsiyalarni joriy etishadi. Masalan, O‘zbekistondagi mahalliy banklar, xususan, “Xalq Bank” va “Asaka Bank” kabi muassasalar, raqamli bankingni rivojlantirishga katta e’tibor berishmoqda. Ular mobil banking xizmatlarini taklif etib, mijozlarga qulaylik yaratish maqsadida yangi texnologiyalarni joriy etishmoqda. Mobil ilovalar orqali pul o‘tkazmalari, hisob raqamlarini boshqarish va kredit olish jarayonlarini soddalashtirish tadbirkorlar va oddiy fuqarolar uchun vaqt va xarajatlarni tejash imkonini beradi. Shuningdek, mahalliy banklar kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqishmoqda. Masalan,

O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki tomonidan amalga oshirilayotgan "Kichik biznes uchun kreditlar" dasturi tadbirkorlarning moliyaviy resurslarga kirishini osonlashtirmoqda. Bu kabi dasturlar innovatsion yechimlar orqali iqtisodiyotning turli sohalarida raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi.

Xalqaro bank tizimlari esa global miqyosda innovatsiyalarni joriy etishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, "HSBC" va "JPMorgan Chase" kabi yirik xalqaro banklar fintech kompaniyalari bilan hamkorlik qilib, yangi moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqmoqdalar. Ular blockchain texnologiyasini qo'llab-quvvatlab, xalqaro pul o'tkazmalarini tezlashtirish va xarajatlarni kamaytirishga qaratilgan yechimlarni yaratmoqdalar. Blockchain texnologiyasi yordamida amalga oshiriladigan tranzaksiyalar xavfsizligini oshirish bilan birga, ular tezligini ham oshiradi, bu esa mijozlarga yanada qulay xizmat ko'rsatishga imkon beradi [5]. Bundan tashqari, xalqaro banklar raqamli valyutalar bilan ishlashni o'rganmoqda. Misol uchun, "Goldman Sachs" raqamli valyutalar bozoriga kirishga tayyorligini bildirgan. Bu innovatsiya banklarning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi, chunki raqamli valyutalar moliyaviy operatsiyalarni yanada tez va samarali amalga oshirish imkonini beradi.

Innovatsiyalar bank tizimlarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Mahalliy va xalqaro banklar yangi texnologiyalarni joriy etish orqali mijozlarga yanada sifatli xizmat ko'rsatishni maqsad qilmoqda. Masalan, sun'iy intellekt (AI) yordamida banklar mijozlarning xulq-atvorini tahlil qilib, shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taklif etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa mijozlarga yaxshiroq xizmat ko'rsatish bilan birga, banklarning daromadlarini ham oshiradi. Shuningdek, banklar raqobatbardoshlikni oshirish uchun o'z xizmatlarini diversifikatsiya qilishga intilishmoqda. Masalan, ba'zi banklar moliyaviy maslahatlar berish, investitsiya xizmatlari yoki sug'urta mahsulotlarini taklif etish orqali o'z mijozlari uchun qo'shimcha qiymat yaratishga harakat qilmoqda.

Bank xizmatlarining samarali tizimi tadbirkorlikni rag'batlantirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Banklar, moliyaviy institutlar sifatida,

iqtisodiy faoliyatning asosiy komponentlaridan biri bo'lib, ular tadbirkorlikni rivojlantirishga va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu matnda bank xizmatlarining tadbirkorlik va iqtisodiy o'sishga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Tadbirkorlik faoliyatini boshlash va rivojlantirish uchun moliyaviy resurslarga kirish juda muhimdir [6]. Banklar tadbirkorlarga kreditlar, qarzlar va boshqa moliyaviy mahsulotlar orqali qo'shimcha mablag'larni olish imkoniyatini taqdim etadi. Bu esa yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsion loyihalarni amalga oshirish va ishlab chiqarishni kengaytirish imkonini beradi. Masalan, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bank dasturlari tadbirkorlarning moliyaviy ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi.

Banklar tadbirkorlarga risklarni boshqarishda ham yordam berishi mumkin. Ular moliyaviy maslahatlar berish, sug'urta xizmatlarini taklif qilish va investitsiya strategiyalarini ishlab chiqishda qo'llab-quvvatlash orqali tadbirkorlarning risklarini kamaytirishga yordam beradi. Bu esa tadbirkorlarning yangi bozorlarni egallash va innovatsion g'oyalarni amalga oshirishda ishonchliroq bo'lishiga olib keladi.

Zamonaviy bank xizmatlari innovatsion texnologiyalar bilan boyitilgan. Raqamli banking va fintech yechimlari orqali banklar tadbirkorlarga tez va qulay xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi. Mobil ilovalar, onlayn kredit olish imkoniyatlari va raqamli to'lov tizimlari tadbirkorlik faoliyatini soddalashtiradi. Bu esa vaqtni tejash va xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi, natijada tadbirkorlar o'z bizneslariga ko'proq e'tibor qaratish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bank xizmatlari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Banklar iqtisodiyotdagi pul oqimlarini nazorat qilish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Ular investitsiyalarni jalb qilish, iste'molchilar va tadbirkorlar o'rtasidagi moliyaviy aloqalarni mustahkamlash orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Banklar mahalliy va global bozorlar o'rtasida aloqalarni mustahkamlashda ham muhim ahamiyatga ega. Ular eksport va import operatsiyalarini moliyalashtirish, valyuta almashinuvi xizmatlarini ko'rsatish orqali tadbirkorlarning xalqaro miqyosda

faoliyat yuritishlariga yordam beradi. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining diversifikatsiyasini ta'minlaydi va yangi bozorlarni ochishga imkon yaratadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, bank xizmatlarining tadbirkorlik rivojiga ta'siri iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Banklar tadbirkorlarga moliyaviy resurslarga kirish, risklarni boshqarish, innovatsion yechimlar taklif etish va iqtisodiy barqarorlikni saqlash orqali o'z bizneslarini rivojlantirish imkoniyatini yaratadi. Ular, shuningdek, mahalliy va global bozorlar o'rtasida aloqalarni mustahkamlashda ham muhim rol o'ynaydi. Bank xizmatlarining samarali tizimi tadbirkorlik faoliyatini soddalashtirib, yangi ish o'rinlari yaratishga, innovatsiyalarni joriy etishga va iqtisodiy diversifikatsiyani ta'minlashga yordam beradi. Natijada, banklar nafaqat tadbirkorlar uchun, balki butun jamiyat uchun ijobiy ta'sir ko'rsatadi va iqtisodiyotning barqaror o'sishini rag'batlantiradi. Shunday qilib, bank xizmatlarini rivojlantirish va ularning imkoniyatlaridan foydalanish orqali mamlakatning iqtisodiy farovonligini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maksudbekovich, Dushamov Maxmudjon. "BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI." *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting* 4.03 (2024): 366-372.
2. Shavkatjon o'g'li, Ibroximov Ilxomjon, and Rajabboyeva Zilola. "BANKLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH." *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI* 2.10 (2024): 42-45.
3. Baxriddin o'g'li, Jovliyev Xusniddin. "TIJORAT BANKLARI XIZMATLARINING TRANSFORMATSIYASI." *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting* 4.03 (2024): 119-122.

4. Anora, Kamilova, and Egamberdiyev Shavkatbek. "INNOVATIVE ECONOMY AND DIGITAL TRANSFORMATION: NEW OPPORTUNITIES AND CHALLENGES." *Лучшие интеллектуальные исследования* 37.4 (2025): 175-180.
5. Shavkatbek, Egamberdiyev. "THE ROLE OF STRATEGICALLY IMPORTANT SECTORS IN THE NATIONAL ECONOMY." *Modern education and development* 19.3 (2025): 631-636.
6. Пахлавонбек, Еанижонов, and Шавкатбек Эгамбердиев. "РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ПРОЦЕССА ГЛОБАЛИЗАЦИИ." *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi* 22 (2024): 186-190.